

ו. יש מחמירים, שלא לאכול בשר אחר גבינה, ואפילו בעוף. מרדכי בשם מהר"ם; ב"י או"ח קעז עפ"י הוהר. והרמ"א (פ"ט, ב) כתב להחמיר בגבינה קשה. (ואינו מעיקר הדין אלא משום חומרה. ע' אג"מ יו"ד ח"ב כו. ונחלקו הדעות והמנהגים אודות גבינות קשות שבזמננו, האם יש להמתין אחריהן שש שעות לאכילת בשר, אם לאו. ע"ע: יביע אומר ח"ו יו"ד ז; יחזה דעת ח"ג נח; שבט הלוי ח"ב לה. וכן נחלקו הדעות על האוכל בשר אחר חלב, ע"י נקיון פיו וידיו – האם צריך לברך ברכת המזון ביניהם, או אפשר אף באותה סעודה. ע' מגן אברהם תצד סק"ו; מטה יהונתן יו"ד פט; דרכי תשובה שם סק"ד; שו"ת מלמד להועיל ח"ב כג. ולאחר אכילת תבשיל שמעורב בו גבינה או חלב – מותר לאכול בשר מיד, אלא שיש לרחוץ ידיו ביניהם, מחשש שנדבק בהם מהתבשיל. עפ"י רמ"א פ"ט, ג.) הובא בגמרא מנהג אביו של מר עוקבא, שלא אכל חלב אלא כעבור יממה שלמה משעה שאכל בשר. (וכן היו נוהגים יחידים מצדיקי הדורות. ע' יוסף אומץ ח"א קלו, על השל"ה; שער המצוות – משפטים טז. (ובאבן השוהם ח"ד עמ' לג) – על האריז"ל.)

דף קה

קסה. א. מה בין מים ראשונים למים אחרונים?

ב. מה ענינם של מים אמצעיים?

ג. אלו הנהגות והקפדות הוזכרו בסוגיא משום חשש לעניות או סכנות מזיקים וכיצא באלו?

א. מים ראשונים – מצוה, (ומברכים עליה כשאר מצוות מדרבנן. ופטורים ממנה במלחמת הרשות). ואילו מים אחרונים – חובה, כלומר חובת שמירת הגוף – משום מלח סדומית המסמא את העינים. (הלכך אין מברכים עליה, שאינה אלא להרחיק מן הסכנה. ואין נפטרים הימנה במלחמה. עפ"י תוס'. ויש סוברים שאם ידיו מזוהמות, כשבא לברך ברכת המזון בעצמו ואינו יוצא מפי אחר – נוטל מים אחרונים בברכה, 'על רחיצת ידים'. ראב"ד. וכן נקט הרשב"א למעשה. ואפילו לא אכל מלח – נוטל מים אחרונים, שקבעום חכמים חובה, שהרי מים אחרונים הרגו את הנפש. רי"ף. והתוס' כתבו שעתה אין נוהגים בהם, לפי שאין מצוי בינינו מלח סדומית. וכ"כ בסמ"ג (עשין פז) שבצרפת לא נהגו במים אחרונים). מים ראשונים נוטלים בכל מקום, ואילו אחרונים אין נוטלים ע"ג קרקע, אלא לתוך כלים. ויש מתירים גם על גבי קסמים וקרשים וכדו'. (ואפשר שכן יש לפסוק להלכה, שבשל סופרים הלך אחר המיקל. רשב"א.) מים ראשונים – בין בחמים בין בצונן. ללשון ראשונה – דוקא כשאין היד סולדת בהם, וללשון אחרונה, אפילו ביד סולדת מותר. (לפרש"י להלן קו. וע"ש בתד"ה חמי) אפשר שלדעת חזקיה אין ליטול בחמין אפילו אין היד סולדת בהם). ואילו מים אחרונים, שנועדו להעביר הזוהמא – דוקא בצונן ולא בחמים; ללשון ראשונה, אפילו כשאין היד סולדת אין ליטול. וללשון אחרונה, דוקא כשהיד סולדת. (והלכה כלשון אחרונה. כן כתבו כמה ראשונים כאן. ויש מחמירים. הלכך אם יש לפנינו מים חמים שהיד סולדת בהם ובא ליטול ידיו לסעודה, לכתחילה ימתין שיתקררו מעט וייעשו פושרים, ואז הם כשרים לכו"ע. ואולם העיקר להלכה כדעת המתירים ליטול אפילו כשהיד סולדת בהם. עפ"י משנ"ב קס.)

ב. מים אמצעים, שנוטלים בתוך הסעודה בין תבשיל לתבשיל – רשות. ואולם בין תבשיל של בשר לגבינה – חובה, כנזכר למעלה. (וכנ"ל, לשיטת רשב"ם הכוונה בין גבינה לבשר, אבל לאחר בשר אסור בכל אופן לאכול גבינה באותה סעודה. ולר"ת, אפילו לאחר בשר מותר. ולאחר תבשיל בשרי – אם בא לאכול תבשיל חלבי, ואין בהם אלא טעם בשר וטעם חלב – אין הנטילה חובה, אפשר אף לשיטה ראשונה. תוס'. דעת הראב"ד, שהנוטל ידיו בין תבשיל לגבינה – מברך. והתוס' חולקים).

ג. אין נוטלים מים אחרונים על גבי קרקע, משום רוח רעה השורה עליהם. אין ליטול דבר הנצרך לסעודה, (אפילו כגון כלי כתישת תבלין) להוציאו חוץ לד' אמות, לפני אדם הנוטל כוס לשתות – שקשה הדבר לרוח צרדא. ואם נוטל ומחזיר – אין חשש. יש להקפיד לכבד (= לטאטא) את הבית מן הפירורים שנשתיירו מהסעודה, שלא יהיו מדרס רגלים – משום שקשה לעניות [אבל מן הדין מותר לאבד פירורים שאין בהם כזית. ברכות נ:]. אופיא (= קצף) קשה לכרסם (= ריריים הבאים מן החוטם. רש"י. ו"מ: כאב שרירים בין הצלעות). הניפוח בו – קשה לראש. דחיותו לצדדים – קשה לעניות. אלא ישקעו בתוך המשקה עד שיכלה מאליו. (כרסתם הבא לו מחמת אופיא של יין – תקנתו בשתיית שכר. כרסם הבא מן השכר – תקנתו במים. וזה שמחמת המים – אין לו תקנה). אין לאכול ירק מתוך חבילה קשורה שקשרה האכר, אלא יתיר תחילה את החבילה. וכן אין לקנח בבית-הכסא בחרס, ואין להרוג כינה על המלבוש – על כל אלו אמרו שקשים לכשפים. והנשמר מאלו, שמור הוא מן הכשפים. אין לישב, או להניח אוכלין ומשקין, תחת המרזב המקלה מי שופכין, לפי שמצויים שם מזיקים. שפכת מעט מים מפי החבית קודם השתיה – מועילה למים הרעים. (יש מן הפוסקים שהביאו בספריהם כמה מן הדברים הנזכרים).

דף קו

קסו. א. נטילת ידים לסעודה – מפני מה תקנוה?

ב. חמי טבריה – האם כשרים ליטול מהם לידים או לטבילה?

ג. מים שנפסלו משתיית בהמה – האם כשרים לנטילה או לטבילה?

ד. האם נוטלים ידים לפירות?

ה. עד היכן נוטלים לידים לחולין, לתרומה, ולקידוש מן הכיור במקדש?

ו. מהם כללי דיני חציצה בנטילת ידים לסעודה?

ז. האם נוטל אדם את ידיו שחרית ומתנה עליהם לכל היום?

א. אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן: נטילת ידים לחולין (הוצרכה) מפני סרך תרומה, (כדי שיתרגלו אוכלי תרומה ליטול ידיהם, שהרי סתם ידים שניות הם ופוסלות את התרומה בנגיעה). ועוד – משום מצוה. כלומר מצוה לשמוע דברי חכמים (שתקנו משום נקיות. תוס'. וע"ע בראשונים). ור"א בן ערך אמר שסמכו חכמים על הכתוב וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים.